

Aatsitassarsiornermi uuliasiornermilu qanoq iliuseqarnikkut sapinngisamik sulisut nunaqavissut sulisorineqalersinnaanissaat qulakkeerneqassanersoq aammalu Kalaallit Nunaata imartaani uuliasiornissami qanoq iliuseqarnikkut sulisut nunaqavissut ilinniartinneqassanersut pillugit apeqquteqaat aallaavigalugu oqallinnissamik siunnersuut.

(Inatsisartuni ilaasortat Aqqaluaq B. Egede, Inuit Ataqatigiit, Justus Hansen, Demokraatit aamma Jakob Skade, Kattusseqatigiit Partiiat)

Akissuteqaat

(Inuussutissarsiornermut Aatsitassanullu Naalakkersuisoq, Ove Karl Berthelsen)

Aallarniutigalugu siunnersuuteqartut qutsavigerusuppakka, taamaalillunga aatsitassarsiornermik suliaqarnerni pioreersuni aammalu pisussani nunaqavissut sulisorineqartarnissaasa, taamatullu najukkami inuussutissarsiuuteqartut peqataatinneqartarnissaasa qulakkeerneqarnissaat siunertaralugu suliniutit aallartinneqareersut pillugit nassuiaateqarnissannut matumuuna periarfissaqalerama.

Naalakkersuisut anguniagaasa ilagaat aatsitassarsiornermik suliassaqarfik inuussutissarsiuutit pingaarnertut ineriartortinneqassasoq. Taamatut anguniagaqarneq naammassineqarsinnaassappat sulisussat nunaqavissut suliffeqarfiillu nunaqavissunit pigineqartut sapinngisamik annertunerpaamik atorneqartarnissaat qulakkeerneqartariaqarpoq.

Taamaattumik aatsitassarsiornermik suliaqarnissamut atatillugu (VSB-mut) nassuiaammik (Inuiaqatigiinni piujuartussamik iluaqutaasumik sunniutaasussanik nalilersuineq) suliaqartarnissamut 2009-imi malittarisassiortoqarpoq. VSB-mut nassuiaammik suliaqartarnissaq aatsitassat pillugit ingerlatallu tamatumunnga pingaarutillit pillugit Inatsisartut inatsisaanni nr. 7-imi 7. december 2009-imeersumi (aatsitassanut ikummatissanullu inatsit) aammattaq inatsisitigut aalajangersaavigineqarpoq. Piiianissamut akuersissummik tunniussisoqarsinnaanissaanut VSB-mut nassuiaammik suliaqarnissaq piunasaqaataavoq.

Nunaqavissunik sulisoqartarnissaq aamma suliffeqarfiit nunaqavissunit pigineqartut atorneqartarnissaat pillugu aatsitassanut ikummatissanullu inatsimmi siusinnerusukkut atuuttumi aalajangersakkat aatsitassanut ikummatissanullu inatsimmi nutaami ingerlateqqinneqarput. Taamatuttaaq pisinnaatitsissummik pigisaqartup aatsitassat sumiiffimmi aatsitassarsiorfiusumi qanoq annertussusilimmik suliareqqittassaneraai pillugu aalajangersakkanik nutaatut ilanngussisoqarpoq.

Malittarisassat taakkua ineriartortitsisinnaanermut periarfissat annertusarniarlugit sularineqarput, tassani ilaallutik nunaqavissut sulisorineqartarnissaasa aammalu inuussutissarsiorlut nunaqavissut peqataatinneqartarnissaasa qulakkeerneqarnissaat. Peqatigisaanik siunertarineqarpoq aatsitassarsiornermik suliaqarnerup inuiaqatigiinnut sunniuteqarnerlussinnaanerata pinngitsoortinneqarnissaa. Inuiaqatigiinni piujuartussamik iluaqutaasumik sunniutissanik nalilersuinerlut atatillugu soqutigisaqartut peqataatinneqassapput aammalu VSB-mut nassuiaammut missingiut naammassippat tamanut ammasumik tusarniaanerit ingerlanneqassapput.

VSB-mut nassuiaat suliarineqarsimasoq tunngavigalugu Namminersorlutik Oqartussat, kommunit ingerlatseqatigiiffiullu akornanni suleqatigiinnissamut isumaqatigiissusiortoqassaaq. Isumaqatigiissummi kalaallinik sulisoqarnissaq, suliffeqarfinnik kalaallinit pigineqartunik peqataatitsinissaq aammalu ilinniartitaanermut aqqissuussinerit, pisinnaasanik inerisaanissamik aammalu aatsitassarsiornermik suliffissuaqarnerup iluani najukkami piginnaasaqartunik peqalernissamik qularnaarisussat pillugit anguniakkat ilaatigut aalajangersarneqassapput. Ukiut tamaasa nalilersuisoqartassaaq suleqatigiinnissamut isumaqatigiissummi anguniakkat aalajangersarneqarsimasut anguneqarsimanersut.

Aatsitassarsiornermik suliaqarfinni ataasiakkaani nunaqavissut sulisorineqartussat amerlassusissaannut tunngavissat assigiinningsorpasuit apeqqutaasarpur, tassani ilaallutik ingerlatat qanoq ittut pineqarnerisut, aatsitassarsiorfik nunap qaavaniit piiiaffigineqarnerisut imaluunniit qaarusummi ingerlanneqarnerisut, sulisussat qanoq piginnaaneqartut sulisussarsiariumaneqarnerisut, sulisussat amerlassusissaat, aatsitassarsiorfiup sumiiffiani suliareqqiinermik qanoq annertutigisumik ingerlatsisoqarniarnerisut, ingerlatap nunami sumiiffimmi inissisimamut ilaalu ilanngullugit. Peqatigisaanik nunaqavissut sulisorineqartussat amerlassusissaannut suliaqarfik qanoq sivilutitigisumik ingerlanneqarsimanersut imaluunniit qanoq sivilutitigisumik ingerlanneqassamaarnerisut apeqqutaasarpur.

Assersuutigalugu taaneqarsinnaavoq Maarmorilimmi aqerlumik zinkimillu aatsitassarsiorfimmi maannakuugallartoq naatsorsuutigineqarmat sulisussat $\frac{3}{4}$ -iisa missaat nunaqavissunik inuttalerneqarsinnaasasut. Sulisussat Kalaallit Nunaata avataaniit inuttalerneqartussat naatsorsuutigineqartut amerlanerpaartaat akunnattumik sivilussumimik imaluunniit sivilunerusumik ilinniarsimasunik inuttalerneqarnissaat naatsorsuutigineqarpoq, soorlu assersuutigalugu ingeniorit, ujarassiut, metallurgit, laborantit ilaalu ilanngullugit. Aamma mekanikerit, elektrikerit aammalu pisortanut tullersortit aallaqaammut Kalaallit Nunaata avataaneersut sulisorineqassasut naatsorsuutigineqarpoq.

Aatsitassarsiornermi suliffissuaqarneq eqqartortillugu, maluginiassallugu pingaaruteqarpoq nalinginnaasumik taamaallaat sulisut ilaannaminngui piianerpiami aammalu suliareqqiisarfirmut assartuinermi suliaqartuusarmata. Aqerlumik zinkimillu aatsitassarsiorfirmut tunngatillugu sulisunit 125-iusunit sulisut 26-it tassani pineqarput.

Taamaattumik sulisussanik pisariaqartitsineq suliaqarfinnut marlunnut agguataarneqarsinnaavoq: Aatsitassarsiornermi suliffissuaqarnerup iluani immikkuullarissumik sulianut piginnaaneqartunik sulisoqarnissaq – assersuutigalugu aatsitassarsiornermi ingeniorit aamma ujarassiut. Aamma sulisussat tapersersuiffiusuni siamasissuni sulisinnaasut, aatsitassanik piiaanermut immikkut attuumassuteqanngitsut – assersuutigalugu assartuinerup, suliareqqiinerup, kiffartuussinerup allaffissornerullu iluani.

Siunissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu aatsitassarsiornermut suliaqarfirmi ilinniagaqarsimanningsunik suliffissarsiorinnaasussanik nalinginnaasumik piginnaannngorsaaneq, ilaatigut “Ilinniagaqarsimanningsut piginnaasaqarfigiligassaannik ineriartortitsinermik suliniut” (PKU) aqutigalugu ingerlanneqarpoq. PKU-mi Kalaallit Nunaat tamakkerlugu qitiusumik ilinniarfinni pikkorissarnissat aatsitassarsiornermi suliffissuaqarnermi malitsigisaanillu inuussutissarsiutini atornerneqarsinnaasut neqeroorutaapput. Tamatuma saniatigut pikkorissarnerit AMA-nik taagorneqartut, aatsitassarsiornermi suliaqarfirmut attuumassuteqartut, assersuutigalugu sanaartornermut suliaqarfirmi, ilinniarsimasunut neqeroorutaapput.

Center for Arktisk Teknologi – DTU (ARTEK) Sisimiuniittoq Sanaartornermut ilinniarfik suleqatigalugu aammalu Danmarks Teknisk Universitet-ip ataani ingerlanneqarpoq. ARTEK-imi diplomingeniøritut ilinniarnissaq ukiuni sisamani ingerlanneqartartoq neqeroorutaavoq, ingeniøritut silap pissusaani sakkortuumik atugaqarfiusuni aammalu nunami sumiiffinni issittuniittuni suliaqartartunut sammitinneqartoq, immikkut piginnaangorsarnernut pingasunut agguataarneqartoq. Immikkut piginnaangorsarneq, ”Ujarassiorneq – Sanaartugassat aamma Aatsitassat” toqqaannartumik aatsitassarsiornermut suliaasaqarfimmut sammitinneqarpoq. Taanna ilinniartitaaneq nutaajuvoq aammalu ilinniartut siulliit ukiut marlussuit tulluuttut ingerlaneranni ilinniarnerminnik naammassinnissimassasut naatsorsuutigineqarpoq. Tamatuma saniatigut ARTEK-imi neqeroorutaavoq immikkut piginnaangorsarneq ”Illoqarfik, pilersaarusiorneq aamma avatangiisit”, taamatuttaaq aatsitassarsiorfiutileqatigiiffinni uuliasiorfiutileqatigiiffinnilu atorfininnissamut ammaassisuusoq.

Sisimiuni Sanaartornermut Ilinniarfimmi aamma inuusuttunut ilinniartitaaneq HTX neqeroorutaavoq. Ilinniartitaanermi tassani ukioq kingulleq “Aatsitassat, pinngortitaq avatangiisillu” immikkut piginnaangorsarfigissallugu ilinniartut qinersinnaavaat.

Aatsitassarsiornermi suliaasaqarfimmi sulilernissamut sulisussanik ilinniartitsinissaq piginnaangorsaanissarlugu, 2008-imi Sisimiuni Aatsitassarsiornermut Entreprenørinullu ilinniarfimmik sanaartorneq aallartinneqarpoq.

2010-ip qiteqqunnerani ”Aatsitassarsiornermut suliaasaqarfimmi piginnaasanik inerisaanermut ilisimasanik katersivik” Sisimiuni ammassaaq. Katersivimmi ilaatigut aatsitassarsiornermik suliaasaqarfimmi suliffeqarfinit piginnaasanik pisariaqartitsinermit ilisimasat pissarsiarinarneqassapput nutarterneqartassallutillu, pikkorissaanerit inerisarneqassallutik kiisalu ilisimasat attuumassuteqartut qitiusumik ilinniarninnut allanut siammarsarneqartassallutik. Sulianut piginnaasat aatsitassarsiornermi suliffissuarnit ujartorneqartut aammalu ilinniartitaanerit Aatsitassarsiornermut Entreprenørinullu ilinniarfimmi neqeroorutigineqartut ataqatigiinnissaat qulakkeerniarlugu, taamatuttaaq sulianut ataatsimiititaliamik pilersitsisoqarpoq. Sulianut ataatsimiititaliami aatsitassarsiornermi suliffissuarnit aallartitanik peqataasoqarpoq.

Taamaattumik aatsitassarsiornerup iluani atorfininnissaq siunertarlugu ilinniartitaanernut periarfissanik annertuumik pitsanngorsaasoqareerpoq.

Kommunip, Namminersorlutik Oqartussat aamma ingerlatseqatigiiffiup akornanni suleqatigiinnissamut isumaqatigiisummi aalajangersimasumik ilaatinneqartassaaq, sulisussanik piginnaangorsaasoqartassasoq, taamatullu ilinniarfissanik pilersitsisoqassasoq. Sulisussanik nunaqavissunik ilinniartitaanermut, assersuutigalugu aatsitassarsiornermi ingeniøringorniarnissamut imaluunniit ujarassiuunngorniarnissamut periarfissanik siuarsaaniarneq pineqartillugu, periarfissaq tassaasinnaavoq nunaqavissut ilinniarnermik ingerlaneranni aatsitassarsiorfimmi sungiusarlutik sulinissaannut periarfissanik pilersitsinissaq, imaluunniit aatsitassarsiorfiutileqatigiiffiit ilinniartunut aningaasaateqarfimmik pilersitsinerat. Kisiannili ilinniartitaanerit sammivii taakkorpiat, ilinniartitaanerit sammiviinut allanut naleqqiullugit pitsaanerusumik pineqarnissaannik Naalakkersuisut pilersaaruteqanngillat.

Aatsitassanik piiaanermut atatillugu suliffissaqartitsinermit tunngatillugu sunniutaasussat suussanersut, ingerlatseqatigiiffiit qanoq annertutigisumik suliaasat suliarineqarnissaannut

sulisussanik toqqaannartumik atorfinitsitsisassanersut imaluunniit suliaqarnissat taakkua avataaniit pisiarineqartassanersut annertuumik apeqqutaassaaq. Assersuutigalugu naatsorsuutigineqarpoq nalinginnaasumik ingerlatsinermi Nalunaq Gold Mine-mi (NGM) ataatsimut katillugu sulisussat 80-it pisariaqartinneqartut. Taakkunanga 75 %-it missaat nunaqavissuusinnaassasut naatsorsuutigineqarpoq. NGM-imut VSB-mut nassuiaammi inuit 12-it toqqaannangitsumik suliffissaqartinneqarnissaat naatsorsuutigineqarpoq. Tassalu imaappoq suliffissaqartitsinissaq nioqqutissanik pilersuinermit imaluunniit aatsitassarsiorfimmi kiffartuussissutinut toqqaannartumik tunngassuteqartoq. Tamatuma saniatigut najukkami aningaasarsiornerulernermi inuit 4 – 6 suliffissaqartinneqalissapput. Aningaasarsiaqarnerulernermi suliffissaqartitsineq, inuit sulilersut aningaasarsiamik ilaannik najukkami inuiaqatigiit akornanni aamma atuilernerannut takussutissaavoq. Toqqaannangitsumik aamma aningaasarsiaqarnerulernermi suliffissaqartitsineq NGM-imut tunngatillugu 20-25 procentinik annertussuseqartussaavoq.

Uuliamik imaluunniit gassimik aningaasarsiutigineqarsinnaasumik nassaartoqassappat piunasaqaataasussaavoq, sanaartornissamut tunisassiornissamullu akuersissummik tunniussisoqannginnerani nunaqavissunik sulisoqarnissamut aammalu pilersuisunut pilersuisoqarnissamut anguniagassanik suliaqartoqaqqaassasoq, taamatullu ingerlatseqatigiiffik ilinniartitaanermi suliniuteqarnermut akisussaaqataassasoq.

Taamatut oqaaseqarlunga nunaqavissunik sulisussanik peqataatitsisarnissaq aammalu aatsitassarsiornermi ingerlatani inuussutissarsiorneq pillugit oqallinnissaq pissanganartoq qilanaaraara.